

VI@s Antwerpen Centrum

Plinius de Jongere

Gil Michaux

14 mei 2025

Plinius Minor

- ◉ Gaius Plinius Caecilius Secundus
- ◉ Como 62 – 113
- ◉ Romeins letterkundige en politicus
- ◉ Hij was de neef en (na de dood van zijn vader) ook adoptiefzoon van Plinius de Oudere

C·PLINIUS·SE·F·CAECILIUS·SECVNDVS·COS
 AVGV·LEGAT·PRO·PR·PROVINCIAE·PONTI·ET·BITHYNIAE
 CONSVLARIPOTESTATINEAMPROVINCIAMEXSENATVS·CONSVLTO·MISSVS·AB
 IMP·CAESAR·NERVA·TRAIANO·AVG·GERMANICO·DACICO·OPTIMO·PATRE·PATRIAE
 CVRATOR·ALVEITIBERIS·ET·RIPARVM·ET·CLOACARVM·VRBIS
 PRAEF·AERARI·SATVRNI·PRAEF·AERARI·MILIT·PRAETOR·TRIBVNVS·PLEBIS
 QVAESTOR·IMP·SE·VIR·E·QVITVM·ROMANORVM·
 TRIB·MILIT·LEG·III·GALLICAE·
 TIB·IVDICAND·THERMAS·EX·HS
 ORNATVM·HS·CCC·
 HS·CC·T·E·I·
 HS·XVIII·LXVI·DCLXVI·REIP·LEGAVIT·QVORVM·INCREMENT·POSTEA·AD·EPVLVM
 PLEB·VRBAN·VOLVIT·PERTINERE·
 ET·PVELLAR·PLEB·VRBAN·HS·D·ITEM·BYBLIOTHECAM·ET·IN·TVTELAM·BYBLIOTHE
 CAE·HS·C·

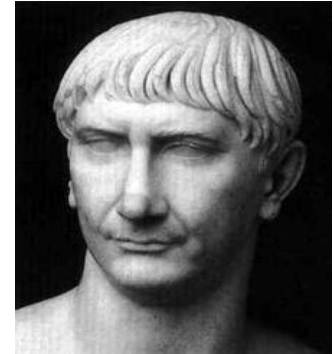
XVIR·STLI
 ADIECTIS·IN
 AMPLIVS·IN·TVTELAM
 LIBERTOR·SVORVM·HOMIN·C

ITEM·VIVVS·DEDIT·IN·ALIMENT·PVEROR

Leven

- ◉ Opleiding te Rome
- ◉ Kreeg les van de pedagoog Quintilianus
- ◉ Hij verwierf naam als advocaat en staatsman
- ◉ 100 : consul
- ◉ Bevriend met keizer Trajanus
- ◉ 112 : stadhouder van Bithynia
- ◉ 113 : hij overlijdt

Werk

- ◉ Dankrede (Panegyricus) aan Trajanus
- ◉ Gezwollen stijl + vol gevlei
- ◉ Plinius zet de regering van Trajanus af tegen die van Domitianus
- ◉ Brieven : in 113
- ◉ Brieven aan kennissen en relaties

- 10de boek : correspondentie met Trajanus met waardevolle info over eigentijdse gebeurtenissen en het gezelschapsleven van die dagen.
- Twee meest vermaarde brieven aan Tacitus : de uitbarsting van de Vesuvius in 79 n.C. (hij maakte die mee als 17 jarige) en waarbij zijn oom Plinius de oudere het leven liet.

-
- Hij wordt gekenmerkt uit zijn brieven als :
 - Een ontwikkeld en humaan persoon
 - IJdel en soms wat oppervlakkig

De Christenen

- Plinius is een van de eerste Latijnse schrijvers die melding maakt van “Christiani”.
- Hij schrijft in 112 aan keizer Trajanus een lange brief : Pakt u de Christenen wat bestraffing en vervolging betreft op de juiste wijze aan?

De inscriptie met de carrière van Plinius Minor

- ◉ Sint Ambrosius in Milaan
- ◉ Chronologisch overzicht (in omgekeerde volgorde) van de loopbaan van PM
- ◉ Rechter / militair tribuun / volkstribuun / officier van justitie en minister van financiën
- ◉ (dankzij Domitianus)
- ◉ Consul
- ◉ Goeverneur van Bithynië

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIÆ,
TOMUS PRIMUS.

Cum Commentariis & adnotationibus HERMOLAI
BARBARI, PINTIANI, RUENANI, GELENII,
DALECHAMPII, SCALIGERI, SALMASII,
IS. VOSSII, & Variorum.

*Accedunt præterea varia Lectiones ex MSS. compluribus
ad oram Paginarum accurate indicata.*

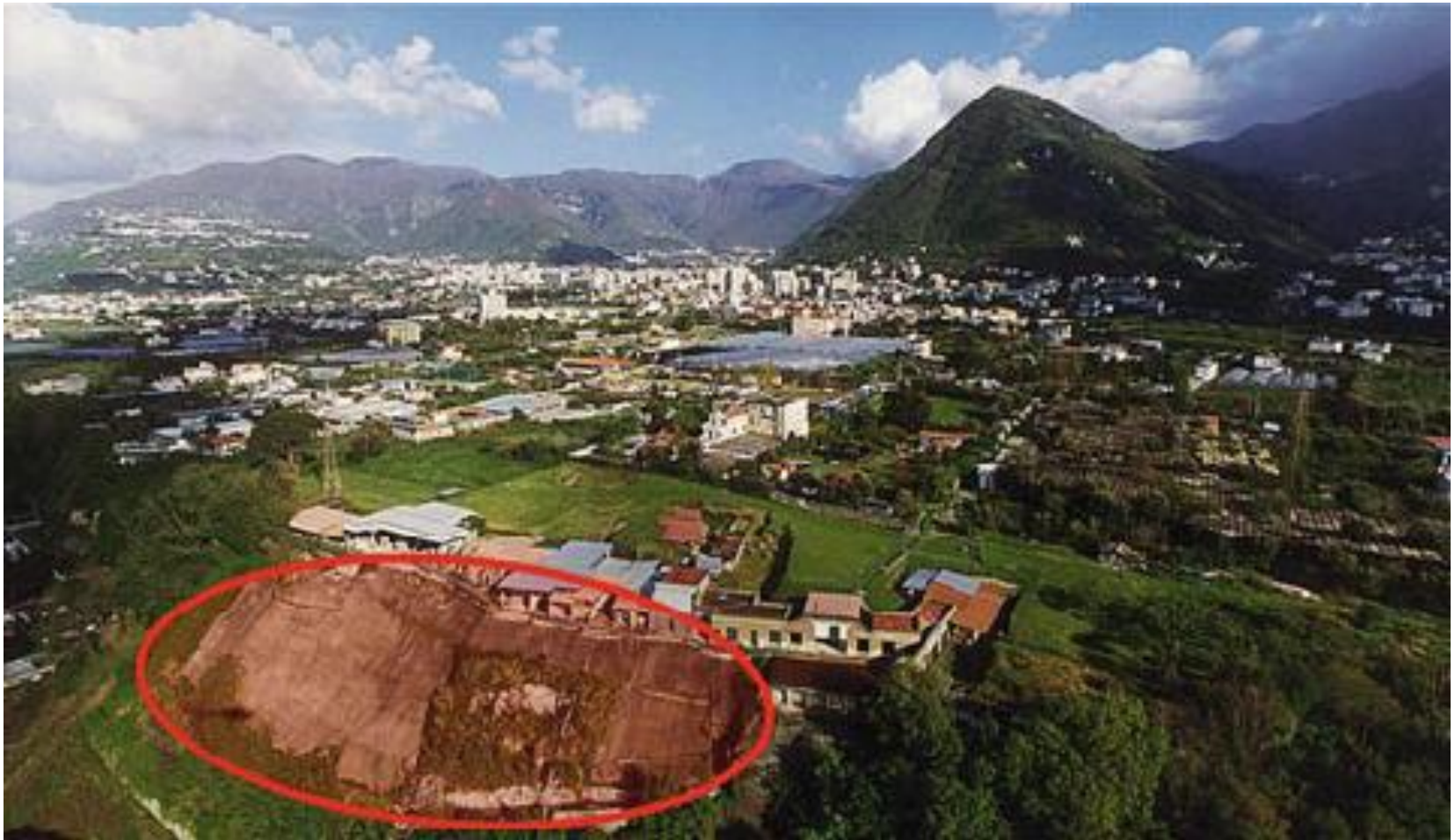
Item JOH. FR. GRONOVII Notarum Liber Singularis
ad Illustrum Virum Johannem Capellam.

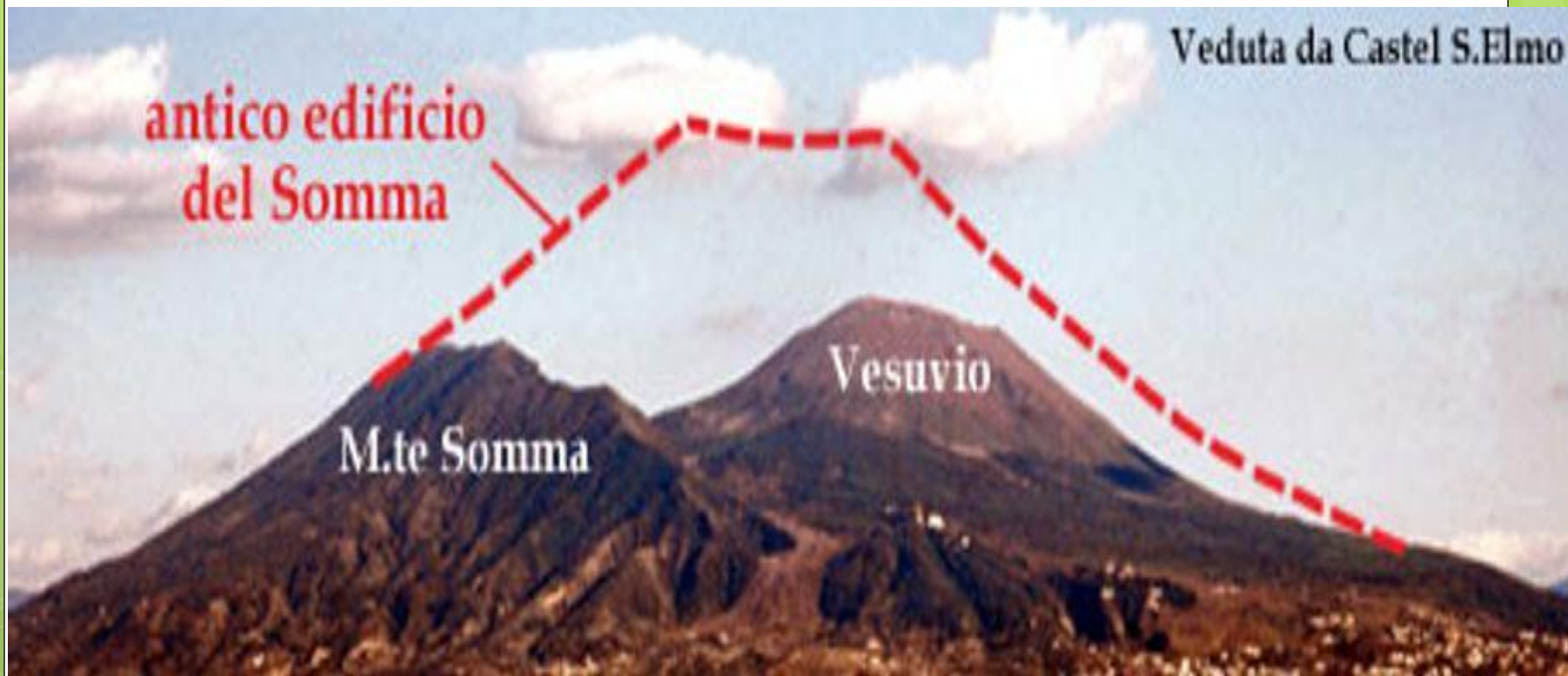

LUGD. BATAV. } Apud HACKIOS, A°. 1669.
ROTTERDAMI.

Plinius de Oudere

- Geboren te Novum Comum, het latere Como, in 23 of 24 n.Chr.
- Hij kwam om het leven in de buurt van Stabiae door de gevolgen van de uitbarsting van de Vesuvius
- Hij stierf vermoedelijk aan de gevolgen van het inademen van giftige vulkanische dampen. Dit effect werd versterkt door een aandoening aan zijn luchtwegen.

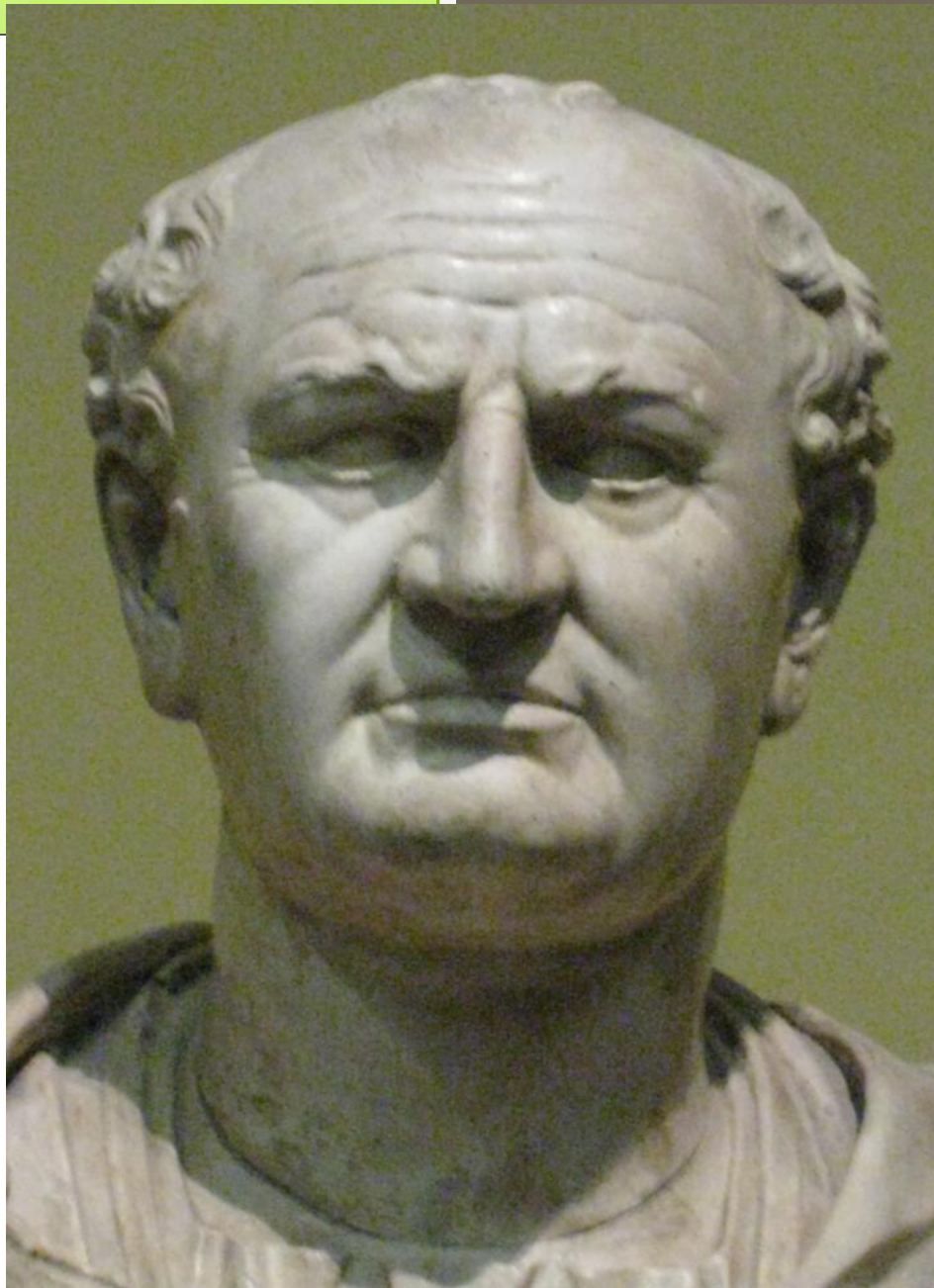

- Hij kwam uit een rijke familie, wat betekent dat hij ten minste 400.000 sestertie in bezit had. Het was voor hem hierdoor mogelijk om te studeren.
- Plinius was Romeins ridder onder de keizers Claudius, Nero en Vespasianus en advocaat en adviseur gedurende het keizerschap van Vespasianus.

Het onderzoek...tot heden

- 17 mei 2023
- Skeletten van 2 mensen (ca. 50 jaar oud)
- gevonden
- 79 n.C.
- Gestorven door de aardbeving
- Onder ingestorte muur (botbreuken)
- Ze waren daarheen gevlucht tijdens de aardbeving in het begin van de vulkaanuitbarsting)

MIC/PARCO ARCHEOLOGICO DI POMPEI

De datum ... 24 augustus 79 n.C. 13 u

- Twee maanden later
- Vondst van houtskooltekst
- Juistheid van de datum : altijd twijfel geweest
- Waarom ?

- 1 /BESSEN : bij opgravingen : een soort die alleen in de herfst eetbaar zijn
- 2 /Conclusies na onderzoek naar kachels moeilijk te rijmen met een explosie midden in de zomer

- 3 /Tekst op een muur : van een bouwvakker
- Hierbij een datum : omgerekend 17 oktober 79 (16 de kalenden van november)
- Tekst in houtskool (verdwijnt normaal snel)
- De eruptie was kort na het aanbrengen van de tekst !

- **24 OKTOBER !????**

- Dit wil niet zeggen dat Plinius in zijn brief aan Tacitus loog (de originele brief is niet bewaard)
- We moeten het hebben van kopieën (daarin ook andere data)

- 4 / Mensen met dikke kleding gevonden
- 5 / Ladders in een binnentuin tegen de fruitbomen : echt herfstvruchten
- 6 / Walnoten, granaatappels, wijn van druiven... die alleen in september voorkomen.

Doch....

- Prof.Dr. Moorman (Radboud universiteit)
- “Bewijzen” kunnen verschillende kanten op

Dus...wel in augustus ?

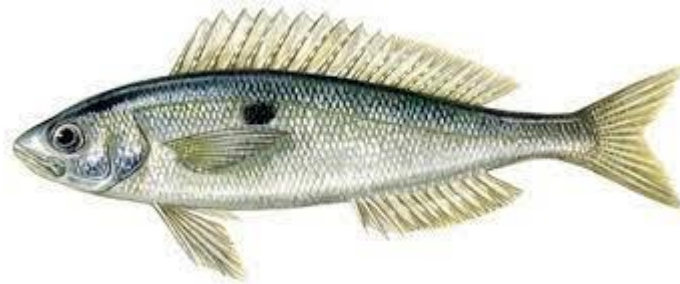
- Iemand liet in oktober het bericht achter en dan pas onder het puin begraven.

- Stoven : om eten klaar te maken OF
- Gewoon een koude dag (vandaar de dikke kleding) ??????
- Na de uitbarsting ging men bv. terug om spullen op te halen

Prof.Dr. Carannante

- ◉ Directeur mediterrane archeologie in
- ◉ The International Journal of Osteo archaeology
- ◉ Datum ?? Door de restjes van de vissaus GARUM

- Visbotjes uit een werkplaats van garum van 1 vissoort : Spicara Smaris
- De botjes : kenmerken die alleen voorkomen in de heetste periode van het jaar (zoals het ontbreken van een bescherm laagje tegen de koude)
- Dus : de vissen werden gevangen tijdens late zomermaanden : voortplantingsseizoen

- De vissen zijn allemaal vrouwtjes = strookt met het idee van vangst tijdens de zomermaanden.
- De vrouwtjes zwemmen tijdens het voortplantingsseizoen (mei / september) dichterbij de kust dan de mannetjes.
- Definitief uitsluitsel geeft Prof. Carannante niet

- De vissen kunnen wel gevangen zijn in augustus, maar als ze vervolgens nog een maand worden bewaard in amforen , vol zout, is begin oktober ook niet uit te sluiten.

Prof.Dr.Flohr (Universiteit Leiden)

- Discussie is moeilijk
- Is het augustus of oktober ?
- Garum analyse = boeiend maar laat beide mogelijkheden open
- Aan het debat verandert dus niet veel

De exacte datum

- Maakt voor het gros van het onderzoek naar Pompeï overigens weinig uit
- Voor wetenschappers wel zeer belangrijk : we willen het EXACT weten

Hoe werden de mensen vooral getroffen ?

- Pompeï/ Stabiae / Oplontis :
- As en puimsteen
- Herculaneum : pyroclastische golf (= tefra en pyroclastica)
- + CO

Nieuwe vondsten 2022 geven een beeld van het leven van de middenklasse.

Prof.Dr.Zuchtriegel Dir. Opgravingen.

- 4 nieuwe vondsten in een huis in Pompeï (eerdere opgravingen : bovenklasse / nu meer aandacht voor de middenklasse)
- **Slaapkamer** : overblijfselen van een bed (+ spoor van de stof van een kussen) /
- Houten kist (deksel stond nog open) : zwaar beschadigd door balken die erop zijn gevallen

- Toch : intact olielampje (+ basreliëf) : Zeus die verandert in een arend
- **Voorraadkamer** : muren niet geschilderd + aarden vloer
- Houten kast : intacte rug, schappen ingezakt
- Voorwerpen uit brons / glas ; glazen schaal (kobaltblauw, smaragd groene kleuren)

- Rijkversierde wierrookbrander (in de vorm van een wieg)
- Binnenplaats : + fresco's van planten, dieren en jachtscenes.
- + nis : “Lares “
- Vandaar de naam van het huis : LARARIO
- Binnenplaats en bron : versierd met prachtige schilderijen, maar ze hadden niet genoeg geld voor alle kamers.

alamy

Image ID: P4GD21
www.alamy.com

Wat maakt de uitbarsting van de Vesuvius zo dodelijk? Prof Isaia

- Pyroclastische stromen
- Wolken van brokken gestolde
 - Lava
 - Vulkanische as
 - Hete gassen
- Razendsnel verspreiden ze zich (Pompeï = 10 km van de Vesuvius)
- Pompeï was na 15 minuten volledig verwoest

Overzicht

- 217 v.C. : 1ste grote aardbeving
- 62 n.C. : 5 februari 5/6 SVR (cfr. Seneca de Jongere , Naturales quaestiones VI “ Aardbevingen”, beschrijft de oorzaken van de aardbevingen .
- 64 n.C. : cfr. Suetonius , biografie van Nero
- & Tacitus, Annales: Nero was toen in Napels en trad er voor het eerst op in een openbaar theater

- Suetonius : Nero bleef zingen totdat hij zijn lied had beëindigd
- Tacitus zegt dat het theater kort na de evacuatie instortte

- In de 4 dagen voor de fatale uitbarsting : kleine aardschokken maar niemand trok er zich iets van aan.
- Aardbevingen worden veroorzaakt door toenemende druk van het gesmolten gesteente in de vulkaan
- Want een lange periode van inactiviteit, gevolgd door een periode van snel toenemende seismische activiteit = een duidelijk teken van een naderende ramp zoals toen

De fatale uitbarsting

- 13 u : de top van de Vesuvius explodeerde
- Zwarte wolk
- Hoogte = 16 km
- 1,5 miljoen ton vulkanische puim uit de vulkaan uitbarsting
- 100 000 keer meer thermische energie dan de twee atoombommen

- Mensen probeerden
 - Hun hoofden te beschermen met kussens
 - Te vluchten naar zee / in hun huis

Puin van 10 meter

- Ergste was in de nacht....
- Pyroclastische stromen : wolk met vernietigende grote snelheid
- 15 minuten en gans Pompeï was vernietigd !!!
- 700 graden
- 130 km /uur

- De mensen werden onmiddellijk dood gekookt & door de hoge temperaturen kon de schedel exploderen
- EINDE van de catastrofe was : de avond van de tweede dag

Herculaneum

- Ook getroffen maar niet zo hard als Pompeï
- In de eerste fase : een paar centimeter as en weinig schade aan de gebouwen
- Inwoners snel uit de stad (voordat de pyroclastische stromen Herculaneum bereikten) : minder doden

Versteende lichamen

- ◉ Prof.Dr. Fiorelli (1860) methode
- ◉ Lichamen vergaan
- ◉ Laag as + stenen over de lichamen : hard geworden
- ◉ Holle ruimte vullen met gips
- ◉ Soort “ afgietsels “ van mensen / plantenwortels/dieren

!!!! YOUTUBE

- Mary Beard ,Pompei : Life and death in a Roman town
- Robert Harris, Pompeii
- Albert Angela, De drie laatste dagen van Pompeii

Laatste vondsten.. thermopolium

- De marmeren toonbank met potten van aardewerk is prachtig bewaard gebleven, waarbij er in de potten voedselresten zijn aangetroffen: overblijfselen van onder meer slakken, vissen, geiten, schapen en gevogelte. Verderop liggen botten van dieren en slachtoffers van de vulkaanuitbarsting die heel Pompeï van de kaart veegde.

- UNIEK voor de prachtige toonbankschilderingen
- Kleurrijke fresco's met afbeeldingen van onder meer een haan, een hond, een stel eenden en een zeenimf te paard stralen je dankzij hun warme kleuren tegemoet.

E I N D E

- Bedankt voor uw aandacht